

ДО ПИТАННЯ ПРО КУЛЬТУРУ МОВИ У ГАЛУЗІ МЕДИЦИНИ

Т.О. Лещенко

Лікарський україномовний лексикон до сьогодні ще не становить стрункої системи, яка б свідчила про високий рівень лікарської культури. Основні недоліки лексики медиків пов'язані з білінгвізмом. Мовлення лікаря повинне бути точним, логічним, доречним і виразним.

Насамперед слід боротися з неправильними наголосами (правильно: бо́лей, воло́кон, епікрі́з, медикаме́нти, запита́ння, завда́ння, ясе́нний, відхі́дник, особу́на, пахви́на, плесно́, послі́д, по́крив і т.д.).

Слід уникати жаргонних слів типу "гастритик", "пневматик" та ін.

Найпоширенішими мовними помилками у професійному мовленні лікаря є використання русизмів ("брюшина" замість правильного "очеревина", "висок" замість "скроня", "зажим" замість "затискач", "зуд" замість "свербіж", "каплі" замість "краплі", "лоскут" замість "кляпоть", "новороджений" замість "новонароджений", "область" замість "ділянка" та ін.).

Труднощі виникають і у словотворенні україномовних медичних термінів (правильно: крилоподі́бний м'яз, вну́трішньовенні ін'єкції, зневодне́ння, знезара́ження — замість неправильних форм: криловидний, внутрі́венний, обезводне́ння і т.д.). Давно вже пора відмовитися від русизму "щитовидна залоза", бо унормованим в українській мові є "щито́поді́бна".

Виникає проблема з перекладом російського слова "кровоток". До сьогодні зустрічаємо неправильні форми "кровоток", "кровотік", "плазмотік". Деякі автори пропонують україномовне "кровобіг". Вважаємо таке словотворення невиправданим, бо складова частина "-біг" має тут переносне значення, а для слова-терміна це недопустимо (кров не може "бігти" у прямому значенні — вона тече, струмує, рухається, плине). Тому пропонується, на наш погляд, більш вмотивоване і нормоване "рух крові", "рух плазми".

Слід також дотримуватись норм у вживанні роду іменників (українською мовою біль — чол. роду (бо́лем), нежить — чол. р. (нежи́тем), ікло — серед, р. (і́клів), слиз — чол. р. (слизо́м) та ін.).

Лікареві-практику та науковцю-медику необхідно також стежити за правильністю слововживання у професійних словосполученнях (запобігання хворобі, призначення ліків, біль у ділянці серця, хворий на грип (інфаркт міокарда, стенокардію, холецистит і т.п.), багатий на вітаміни, ушкодити палець, защемляти нерв, перебіг хвороби, хворий надійшов, медик за освітою, відпустка через хворобу, положення (у просторі) хворого (але його тяжкий стан), алергія до ліків, імунітет проти хвороб, стійкість до збудників захворювання, засоби (ліки) проти грипу, рекомендації щодо профілактики та ін.).

Особливої уваги потребує вживання іменників чоловічого роду 2 відміни у родовому відмінку, в яких зміна флексії (-а чи -у) впливає на зміну лексичного значення слова (алмаз, -а (окре́мий кри́стал, інструме́нт) і -у (речови́на); апарат, -а (при́стрій) і -у (сукупні́сть орга́нів); бор, -а (свердло́) і -у (хімі́чний еле́мент);

карбункул, -а (камінь) і -у (запалення шкіри); клуб, -а (стегно) і -у (організація); корпус, -а (тулуб) і -у (споруда, військ, з'єднання, шрифт), корч, -у (судом) і -а (пень); неврит, -а (відросток нервової клітини) і -у (запалення нерва); орган, -а (частина організму) і -у (установа, друк, видання); рак, -а (тварина) і -у (хвороба); термін, -а (слово) і -у (строк); шип, -а (виступ) і -у (шипіння) і т.д.

Зрештою, потрібно обережно ставитися до деяких словників, де пропонуються псевдотерміни, далекі від нормальної мови, які здебільшого належать до розмовного стилю або до діалектизмів: присінок (слід — переддвер'я), опасистість (слід — повнота) та ін. Для з'ясування спірних питань слід звернутися до СУМ-у в II т., орфографічного словника, виданого Інститутом мовознавства АН України, або до медичних термінологічних словників, виданих у видавництві "Наукова думка".